

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง วิธีการรับข่าวสาร ความรู้ เจตคติ และการนำไปปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอโดยแยกเนื้อหาออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
2. การดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของหน่วยงานภาครัฐและ เอกชน
3. การศึกษาตลอดชีวิต
4. การสื่อสาร
5. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในตำบลเกาะยอ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบความคิดในการวิจัย

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

1. สาเหตุของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นดังกล่าว เกิดขึ้นจากสาเหตุสำคัญหลายประการด้วยกันไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์หรือจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และทางเศรษฐกิจ ดังที่ วิชัย เทียนน้อย และ อำนาจ เจริญศิลป์ (อ้างถึงใน สมบัติ สระอุบล, 2532) ได้สรุปสาเหตุของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ แบ่งตามลักษณะที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

1.1 การเพิ่มของประชากร ในระยะแรกที่มนุษย์เข้าครอบครองพื้นที่บนโลกนั้น ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายน้อยมาก อาชีพส่วนมากของมนุษย์ ได้แก่ การเก็บหาของป่า การล่าสัตว์ เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีอาชีพต่าง ๆ ของมนุษย์เปลี่ยนไป เช่น การ

ประกอบอาชีพการเพาะปลูก ในช่วงที่มีการประดิษฐ์ไถขึ้นมาใช้ ทำให้ดินถูกทำลายอย่างมาก เนื่องจากการไถ การพรวนดินที่ผิดวิธี ทั้งนี้การใช้วิธีการใหม่ ๆ ในการประกอบอาชีพก็เพื่อให้เกิดผลผลิตทันกับจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น

1.2 ความต้องการปัจจัยสี่ของมนุษย์เพิ่มมากขึ้น ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อแรก ที่ว่า ประชากรของโลกมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นความต้องการอาหารเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ตลอดจนเครื่องอำนวยความสะดวกสบายต่าง ๆ มีมากยิ่งขึ้น สิ่งที่มนุษย์มีความต้องการเหล่านี้จะได้จากทรัพยากรธรรมชาติทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงแข่งขันกันเพื่อ กอบโกยผลประโยชน์จากธรรมชาติมาใช้ประโยชน์แก่กลุ่มของตนให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

1.3 ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เป็นการกระทำของกลุ่มที่เกิดขึ้นโดยไม่เจตนา เช่น การไถพรวนดินฝั่งแตกไว้ จะทำให้ฮิวมัสในดินเสียไป การเผาป่าเพื่อนำพื้นที่มาใช้ในการเพาะปลูก

1.4 มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย เนื่องจากความเจริญด้านเทคโนโลยีเป็นเหตุทำให้มีการสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนเครื่องทุ่นแรงที่ทันสมัย เช่น การทำป่าไม้ใช้ เลื่อยหลังจากไฟฟ้าในการตัดไม้ มีรถแทรกเตอร์ในการซีกลาก เนื่องจากสภาพเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพนี้เอง จึงทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายอย่างมากมายและรวดเร็ว

1.5 เกิดจากความเชื่อถือและขนบธรรมเนียมประเพณีอันล้าหลัง เช่น การถากถางวัชพืชให้โล่งเตียน จะได้รับการสรรเสริญจากเพื่อนบ้านว่ามีความขยันขันแข็ง โดยไม่รู้ว่าการปล่อยให้วัชพืชคลุมดินไว้จะช่วยป้องกันการที่ผิวดินถูกทำลายจากน้ำฝน หรือฮิวมัสบนผิวดินถูกทำลายไปเนื่องจากความร้อนของแสงอาทิตย์

1.6 เพื่อเกมส์กีฬา นับเป็นสาเหตุอีกอย่างหนึ่งที่นำมาซึ่งการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ในการแข่งขันว่าใครจะล่าสัตว์ได้มากกว่ากันหรือใหญ่กว่ากัน การล่าสัตว์ที่ไม่มีขอบเขตหรือจำนวนจำกัด การใช้อาวุธร้ายแรงในการล่าสัตว์ ทำให้สัตว์เล็ก ๆ ต้องเสียชีวิต โดยไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์

1.7 การสร้างนิคม หรือการสร้างเส้นทางคมนาคม นับเป็นสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย โดยเฉพาะป่าไม้เพื่อนำพื้นที่มาใช้ในการสร้างนิคมสร้างตนเอง การตัดถนนเพื่อการยุทธศาสตร์และการสัญจรไปมา ในเมื่อป่าไม้ถูกทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างอื่นจะได้รับผลกระทบตามไปด้วย

1.8 แรงกระตุ้นทางด้านสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ความบีบบังคับทางเศรษฐกิจ เป็นแรงผลักดันให้คนบางกลุ่มฉวยโอกาสอภิชนประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

1.9 สงครามและความขัดแย้งระหว่างประเทศ นอกจากจะสูญเสียมนุษย์และทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก ทรัพยากรต่าง ๆ ก็ถูกนำมาใช้เพื่อการสงครามอย่างมากมาย เช่น แร่ เชื้อเพลิง เหล็ก กำมะถัน อลูมิเนียม ฯลฯ

1.10 นโยบายของรัฐบาล ตามที่นโยบายของรัฐบาลจะมีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคการดำเนินนโยบายผิดพลาดหรือการไม่เอาจริงกับกฎหมายที่ออกมา เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รัฐบาลไม่มีงบประมาณเพียงพอใจการจัดเจ้าหน้าที่เพื่อดูแลทรัพยากรธรรมชาติให้ดำเนินต่อไปตามที่กำหนดในกฎหมาย

จากปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของประชาชน เทคโนโลยีที่ทันสมัยหรือจากนโยบายของรัฐบาลในสมัยใด ๆ ก็ตาม ได้มีนักวิชาการเสนอแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้หลายท่าน ดังที่ สมิทธิสระอุบล (2532) ได้กล่าวไว้ว่า ในการอนุรักษ์หรือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต้องคำนึงถึงทรัพยากรอย่างอื่นในเวลาเดียวกันด้วย ไม่ควรแยกพิจารณาเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

2. วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าทรัพยากรทุกอย่างมีส่วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันอยู่ ดังนั้น วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้นมีหลายวิธีด้วยกันสามารถสรุปได้ ดังนี้

2.1 การสำรวจตรวจตรา (Exploration) ประการแรกจะต้องสำรวจตรวจตราหาสิ่งที่เราต้องการนำมาใช้ประโยชน์ เช่น นักการป่าไม้จะเสาะแสวงหาพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ที่สำคัญและเป็นประโยชน์ทั้งในทางการค้าและการนำมาใช้ประโยชน์ นักการเกษตรก็จะทำการสำรวจตรวจตราหาวิธีการปรับปรุงที่ดินและทำการปรับปรุงที่ดินเพื่อใช้ในการเพาะปลูก เป็นต้น

2.2 การป้องกัน (Protection) เมื่อสำรวจทรัพยากรต่าง ๆ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เราต้องการนำมาใช้ประโยชน์แล้ว ก็จะต้องมีการป้องกันมิให้ทรัพยากรเหล่านั้นเปลี่ยนสภาพเป็นพิษภัย (Pollution) เกิดความเสื่อมโทรม (Deterioration) เกิดความเสียหาย (Spoilage) หรือถูกทำลาย (Destruction) ด้วยโรคพืชและแมลง เป็นต้น

2.3 การลดอัตราความเสื่อม (Elimination of waste) หลักการสำคัญของการอนุรักษ์อีกข้อหนึ่ง คือ การบริโภคให้ถูกหลักเศรษฐกิจและมีประสิทธิภาพ นั่นคือ เป็นการบริโภคที่มีการลดอัตราความเสื่อมโทรมให้มากที่สุดทุกครั้งที่มนุษย์เราใช้ทรัพยากรย่อมจะมีสิ่งที่ทิ้งขว้างไปเสมือนไม่มีค่าที่เรียกว่า "ผลพลอยได้" (By product) นี่คือนี่ที่เราจะอนุรักษ์และหาทางใช้ให้เป็นประโยชน์ เช่น ทรัพยากรน้ำ ถ้าไม่มีการสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำไว้ใช้ประโยชน์น้ำจำนวนนี้ก็จะสูญเสียเพราะจะไหลผ่านเลยลงทะเลไป ดังนั้นด้วยวิธีการใดก็ตามถ้าเราจะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรให้เต็มที่ (Fuller use) แล้วก็จะเท่ากับเราได้เพิ่มปริมาณของทรัพยากรนั้น ๆ ไปในตัว

2.4 การพยายามใช้สิ่งต่าง ๆ ที่มีคุณภาพรองลงมา (Use lower grade) ถ้าเราพยายามใช้สิ่งต่าง ๆ ที่มีคุณภาพรองลงมา เราอาจมีทรัพยากรเพิ่มขึ้นอีกหลายชนิด และพบว่าคุณค่าของทรัพยากรเหล่านั้นมากขึ้น เท่าที่ผ่านมา ๆ ใช้ของที่ดีที่สุดทั้งที่บางครั้งไม่จำเป็นที่จะต้องใช้ของที่มีคุณภาพนั้นเลยก็ตาม เช่น ประชาชนในจังหวัดภาคเหนือใช้ไม้สักทำรั้ว ทำหลังคาบ้าน เป็นต้น

2.5 การปรับปรุงคุณภาพ (Improve the Quality) ขณะที่นักวิทยาศาสตร์และนักวิชาการทั้งหลายได้ เรียนรู้วิธีใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณภาพรอง นักวิทยาศาสตร์ทั้งหลายก็ศึกษาวิธีการที่จะปรับปรุงคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นด้วยในเวลาเดียวกัน เช่น หาวิธีการที่จะปรับปรุงน้ำเสียให้ใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกได้อีก เป็นต้น และท้ายที่สุดก็มีอีกหลายวิธีการที่จะให้ปริมาณทรัพยากรที่มีอยู่เพิ่มมากขึ้นอีก

2.6 การนำมาทดแทนกัน (Substitution) ในที่นี้หมายถึง การนำทรัพยากรที่มีเหลือเพื่อมาใช้ประโยชน์แทนทรัพยากรที่หาได้ยากขึ้น เช่น การใช้ใยเทียมแทนไหม ขนสัตว์ฝ้าย ใช้อลูมิเนียมแทนเหล็ก เป็นต้น

2.7 การนำกลับมาใช้ประโยชน์อีก (Re-cycling) ในการผลิตต่าง ๆ ย่อมจะมีเศษวัสดุเหลืออยู่ เช่น เศษโลหะ ทองแดง สังกะสี ตะกั่ว สิ่งเหล่านี้นำไปใช้ใหม่ได้อีก

2.8 การถนอม (Preservation) ได้แก่ การถนอมกินถนอมใช้เพื่อให้ใช้ได้นาน ๆ เช่น ปลารมควัน เนื้อย่าง ปลาร้า เป็นต้น

2.9 การบูรณะ (Restoration) หมายถึง การปรับปรุงของเก่าให้ดีขึ้นให้สามารถใช้ได้ประโยชน์แทนที่จะปล่อยทิ้งไว้ให้เก่า ผุพัง หรือเสื่อมประโยชน์

2.10 การปรับปรุงให้ของเดิมมีประสิทธิภาพ (Efficiency) หรือทำให้มีประโยชน์มากกว่าเก่า เช่น รถแทรกเตอร์ที่ใช้ไถนาอาจดัดแปลงให้คราดซุด ปรับพื้นที่ได้หรือบรรทุกได้ เป็นต้น

2.11 การปรับปรุงของสิ่งประดิษฐ์เก่าให้ดีขึ้น (High quality) โดยไม่ทำให้ราคาของสิ่งประดิษฐ์สูงขึ้น จะเห็นได้จากปัจจุบันสินค้าต่าง ๆ มีใหม่ ๆ แปรก ๆ มาวางขายมากมายและราคาถูกลง

2.12 การหาประโยชน์จากสิ่งของได้เปล่าหรือสิ่งที่ลงทุนน้อย (Low cost) เช่น การผลิตไฟฟ้าจากน้ำตก การทำความร้อนจากดวงอาทิตย์ การสร้างกังหันลม เพื่อใช้ในการปั่นไฟฟ้า เป็นต้น

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยวิธีการต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นไม่ว่าจะเป็น การป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น การพยายามใช้สิ่งของอื่นที่มีคุณสมบัติทดแทนทดแทนหรือการนำสิ่งของที่ใช้แล้วมาใช้ใหม่อีกครั้ง หรือใช้ให้คุ้มค่า จึงเป็นวิธีการที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จากปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นในประเทศนั้น การกำหนดนโยบายในการบริหารทรัพยากรธรรมชาติของรัฐบาล ก็เป็นสาเหตุหนึ่งของการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงควรศึกษาว่า รัฐบาลได้ให้ความสนใจกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อย่างไรบ้าง ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมนี้ถือว่าเป็นแผนแม่บทในการพัฒนาประเทศ

การดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติว่าด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดให้มีแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นแผนแม่บทหนึ่งในจำนวน 10 บทของแผนพัฒนาฯ ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่มีการรวบรวมการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่ตึงป่าไม้ แหล่งน้ำ ทรัพยากรธรณีและสิ่งแวดล้อมเข้ามาประสานอยู่ในแผนเดียวกันโดยแยกเป็น 2 ส่วน คือ (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2529)

1. แผนรวมเพื่อพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. แผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิดและสิ่งแวดล้อม

และแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิดและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีเป้าหมายและแนวนโยบายที่ชัดเจนกว่าแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ผ่านมา

แนวทางในเชิงปฏิบัติ

เพื่อให้แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมมีความชัดเจนและมีผลในทางปฏิบัติมากขึ้น แนวทางการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 จึงประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ 4 ประการคือ

1. ดำเนินการพัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการให้การพัฒนาสิ่งแวดล้อมมีส่วนสนับสนุนและสร้างสรรค์การพัฒนาเศรษฐกิจมากที่สุด
2. สร้างระบบเพื่อก่อให้เกิดการประสานระหว่างแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมกับแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการประสานงานและความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน องค์กรและประชาชนในระดับท้องถิ่น
3. กำหนดแนวทางการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในรูปของแผนปฏิบัติการ เพื่อให้มีผลในทางปฏิบัติมากขึ้น
4. เน้นการเตรียมการป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมไว้ล่วงหน้ามากกว่าการรอให้ปัญหาเกิดขึ้นแล้วจึงแก้ไข

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ได้กล่าวถึงแนวทางหลักในการบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติไว้ดังนี้ (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2535)

1. สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยส่งเสริมองค์กรประชาชน และองค์กรพัฒนาเอกชนทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น
2. จัดการควบคุมดูแลให้สามารถปฏิบัติตามแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้ว โดยการเสริมสร้างจิตสำนึกของประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้น ๆ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน และการประเมินผลอัตราการทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างเปิดเผยเป็นระยะ ๆ

3. ลดความขัดแย้งของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในอนาคต โดยการเร่งรัดการกำหนดแผนการใช้ที่ดิน เช่น การกำหนดเขตพื้นที่ผลิตเกลือสินเธาว์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. นำมาตรการการเงิน การคลัง เข้าช่วยในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม ส่งผลให้ประชาชนได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของประเทศโดยเสมอภาคกัน

5. จัดการระบบข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ประกอบการวางแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเชื่อถือได้

6. เร่งรัดการออกพระราชบัญญัติเพื่อรองรับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

จากการกำหนดแนวทางในเชิงปฏิบัติของรัฐบาลในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 และ 7 นั้น ได้กล่าวถึงการประสานงาน ร่วมมือกันระหว่าง รัฐ เอกชน องค์กร และประชาชนในส่วนกลางและระดับท้องถิ่น โดยการเสริมสร้างจิตสำนึกของประชาชนตลอดจนการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน และมีการประเมินผลอัตราการทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างเปิดเผยเป็นระยะ ๆ โดยมีลักษณะของกิจกรรมและรูปแบบการจัด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

อำนาจ เจริญศิลป์ วิชัย เทียนน้อย และสมนึก อ่องเอิบ (อ้างถึงใน สมบัติสระอุบล, 2532) กล่าวถึงการดำเนินงานในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติว่าประกอบด้วย

1. จัดตั้งชมรมหรือสมาคมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติขึ้น ดังที่ปรากฏให้เห็นตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ โดยมีกลุ่มนักศึกษาให้ความสนใจร่วมจัดตั้งขึ้น ชมรมหรือสมาคมเหล่านี้จะมีหน้าที่ช่วยเจ้าหน้าที่ของรัฐส่งเสริมป้องกันและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และให้ข้อคิดทางวิชาการแก่ทางราชการ หรืออย่างน้อยที่สุดก็จะเป็นกลุ่มที่บำเพ็ญประโยชน์เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้

2. การออกกฎหมายควบคุม กฎหมายนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในการดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น กฎหมายควบคุมป่าสงวนกฎหมายควบคุมและคุ้มครองสัตว์ป่า เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน เช่น พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครอง

ครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 228 ลงวันที่ 18 ตุลาคม 2515 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2503 เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

3. การให้การศึกษาแก่ประชาชน นับเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะช่วยให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและได้ผลดียิ่งการจัดการศึกษาในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้สอดแทรกเข้าไปทุกระดับตั้งแต่ประถมศึกษาถึงอุดมศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนได้เล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาอบรมเกี่ยวกับอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินอกระบบโรงเรียนอีกด้วย โดยการพิมพ์เอกสารเผยแพร่แนะนำ ชี้แจงประชาชนที่หันเหมาการศึกษาแล้ว

4. การโฆษณาทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อมวลชนอื่น ๆ การดำเนินการในเรื่องนี้ เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้มากเช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นการช่วยกระตุ้นเตือนให้ประชาชนได้เล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

5. การจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการ เพื่อทำหน้าที่ประสานงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการอิสระในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทุกชนิด นอกจากนี้ยังช่วยกระตุ้นเตือนให้หน่วยงานอื่น ๆ ที่รับผิดชอบได้ดำเนินการตามนโยบายของรัฐ หรือตามกฎหมายเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อไปอีกด้วย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติพื้นฐาน ได้แก่ หน่วยงานของรัฐ ดังนี้

1. กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
2. กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
3. กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย
4. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
5. กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม
6. กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและการควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

1. กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม
2. กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย
3. กรมการbinพาณิชย์ กระทรวงคมนาคม
4. กรมโยธาธิการ กระทรวงมหาดไทย
5. กรุงเทพมหานคร กระทรวงมหาดไทย
6. กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
7. กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม
8. องค์การเหมืองแร่ในทะเล รัฐวิสาหกิจ
9. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย รัฐวิสาหกิจ
10. การเคหะแห่งชาติ รัฐวิสาหกิจ
11. การทำอากาศยานแห่งประเทศไทย รัฐวิสาหกิจ
12. องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้แห่งประเทศไทย รัฐวิสาหกิจ
13. การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย รัฐวิสาหกิจ
14. การท่าเรือแห่งประเทศไทย รัฐวิสาหกิจ
15. สำนักงานพลังงานแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน
16. การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย รัฐวิสาหกิจ
17. การทางพิเศษแห่งประเทศไทย รัฐวิสาหกิจ
18. สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
19. กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการประสานงานและดำเนินงานทางวิชาการ

1. สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม
2. สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทบวงมหาวิทยาลัย
3. กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงคมนาคม
4. คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักนายกรัฐมนตรี
5. สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

6. กรมการศึกษาภายนอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
7. กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี

องค์กรเอกชน ได้แก่

1. สมาคมสร้างสรรค์ไทย
2. มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพันธุ์พืชแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
3. สมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม
4. ธนาคารไทยพาณิชย์
5. บริษัทปูนซิเมนต์ไทย จำกัด

จากแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 และ 7 สามารถสรุปรูปแบบการจัดกิจกรรม ซึ่งจัดโดยหน่วยงานราชการ และหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้อง ได้ดังนี้

1. ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักในปัญหา และความสำคัญของการพิทักษ์ทรัพยากร
  2. ส่งเสริมการศึกษาสิ่งแวดล้อมทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน เพื่อปลูกฝังความสำนึกโดยเน้นเยาวชนของชาติ
  3. ฝึกอบรมด้านวิชาการแก่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง กับการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทุกระดับ
  4. สร้างผู้นำอาสาสมัคร เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนภูมิภาค
  5. การรณรงค์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยผ่านการแสดงพื้นฐานและสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ แผ่นภาพ และหนังสือพิมพ์
  6. การแก้ไขปัญหาอย่างรีบเร่งในด้านมลพิษ เช่น การขจัดขยะมูลฝอย
  7. การถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมสู่ชนบท
- กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมส่วนใหญ่จะ เน้นการให้ข่าวสาร ความรู้แก่ประชาชนเพื่อให้เกิดจิตสำนึกและรับผิดชอบปัญหาร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์

ส่งเสริมการศึกษาสิ่งแวดล้อม การฝึกอบรมด้านวิชาการ การสร้างผู้นำอาสาสมัคร การแข่งขัน โดยผ่านสื่อมวลชน ล้วนเป็นกิจกรรมที่ให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะและทัศนคติที่ดี จึงเป็นกระบวนการหนึ่งของการจัดการศึกษาตามแนวการศึกษาตลอดชีวิตนั่นเอง

การศึกษาตลอดชีวิต (LIFE - LONG EDUCATION)

จากแนวคิด "การศึกษาตลอดชีวิต" สรุปได้ว่าไทยได้แยกระบบการศึกษาออกเป็น 3 ระบบย่อย ที่มีความต่อเนื่องและเสริมซึ่งกันและกันในรูปของเครือข่ายการเรียนรู้ ได้แก่ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2529)

1. การวางรากฐานการศึกษา เพื่อสร้างความสามารถขั้นต้นในการแสวงหาความรู้ ได้แก่ การอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น และการศึกษาสายสามัญต่าง ๆ
2. การเพิ่มทักษะที่จำเป็น เพื่อเพิ่มพูนความรู้พื้นฐานของชีวิต ทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ
3. ระบบข่าวสารข้อมูล จำเป็นต้องมีเพื่อเป็นพื้นฐานรองรับการศึกษาตลอดชีวิต เพราะสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

โกวิท วรพิพัฒน์ (รวมบทความการศึกษานอกโรงเรียน เล่ม 9, 2533) ได้กล่าวถึงแนวความคิดของระบบการศึกษาตลอดชีวิตว่า "เริ่มจากการตระหนักในความจริงที่ว่า การศึกษานั้นไม่ได้เริ่มต้นและสิ้นสุดที่การศึกษาในโรงเรียน หากครอบคลุมไปถึงการเรียนรู้ที่ได้รับจากแรกเกิด ไปจนถึงการศึกษาหรือการเรียนรู้ในช่วงสุดท้ายของชีวิต"

กล่าวโดยสรุปก็คือ ความสำเร็จในการจัดการศึกษาตามแนวการศึกษาตลอดชีวิตจะต้องเกิดจากการประสานเชื่อมโยงในแง่ของแนวความคิดระหว่างระบบการให้การศึกษาพื้นฐาน ระบบการให้ข่าวสาร ระบบการฝึกทักษะระยะสั้น โดยผ่านการเรียนรู้ทั้ง 3 ระบบนั่นเอง

แนวความคิดเกี่ยวกับการให้ความรู้และการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลจากการเรียนรู้

เบนจามิน เอส บลูม (Bloom, 1971) ได้กล่าวถึงความรู้ ซึ่งสรุปได้ว่าเป็นพฤติกรรมทางสมองที่เกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะ วิธีและกระบวนการต่าง ๆ หรือโครงสร้าง

วัตถุประสงค์ ซึ่งในการจำแนกความมุ่งหมายในการศึกษานั้นสามารถแยกพฤติกรรมทางสมองของมนุษย์จากง่ายไปหายากออกเป็น 6 พวกใหญ่ ๆ คือ

1. พฤติกรรมด้านความรู้ ความจำ (Knowledge)
2. พฤติกรรมด้านความเข้าใจ (Comprehension)
3. พฤติกรรมด้านด้านการนำไปใช้ (Application)
4. พฤติกรรมด้านด้านวิเคราะห์ (Analysis)
5. พฤติกรรมด้านสังเคราะห์ (Synthesis)
6. พฤติกรรมด้านประเมินค่า (Evaluation)

นอกจากนี้ บลูม (Bloom) ยังได้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงที่แสดงถึงการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความเข้าใจและความคิด (Cognitive Domain) เมื่อคนได้เรียนรู้สิ่งกับ (Concept) ใหม่ ๆ จะเกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมและสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น และสามารถนำเอาความรู้ความสามารถไปใช้ในการดำรงชีวิตสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประเมินหรือตัดสินสิ่งต่าง ๆ ได้
2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความชำนาญ (Psychomotor Domain) ทำให้คนมีทักษะในการทำสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งเป็นทักษะทางร่างกาย (Physical Skills) หรือทักษะทางอารมณ์ ความมีวินัยในตนเอง มีขันติ ซึ่งเรียกว่า (Psychological Skills)
3. การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับทัศนคติ (Affective Domain) เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ ทัศนคติ และความซาบซึ้งต่อค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ของสังคม ความเชื่อ และความสนใจในวิทยาศาสตร์ (Scientific Attitude)

องค์ประกอบของเจตคติ

เจตคติ เป็นระบบที่มีลักษณะมั่นคงอันหนึ่งซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการคือ (คักดี สุนทรเสณี, 2528)

1. องค์ประกอบทางด้านความรู้ (Cognitive component) เป็นเรื่องของการรับรู้ของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ถ้าเรารู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดีเราก็จะมีเจตคติต่อสิ่งนั้น

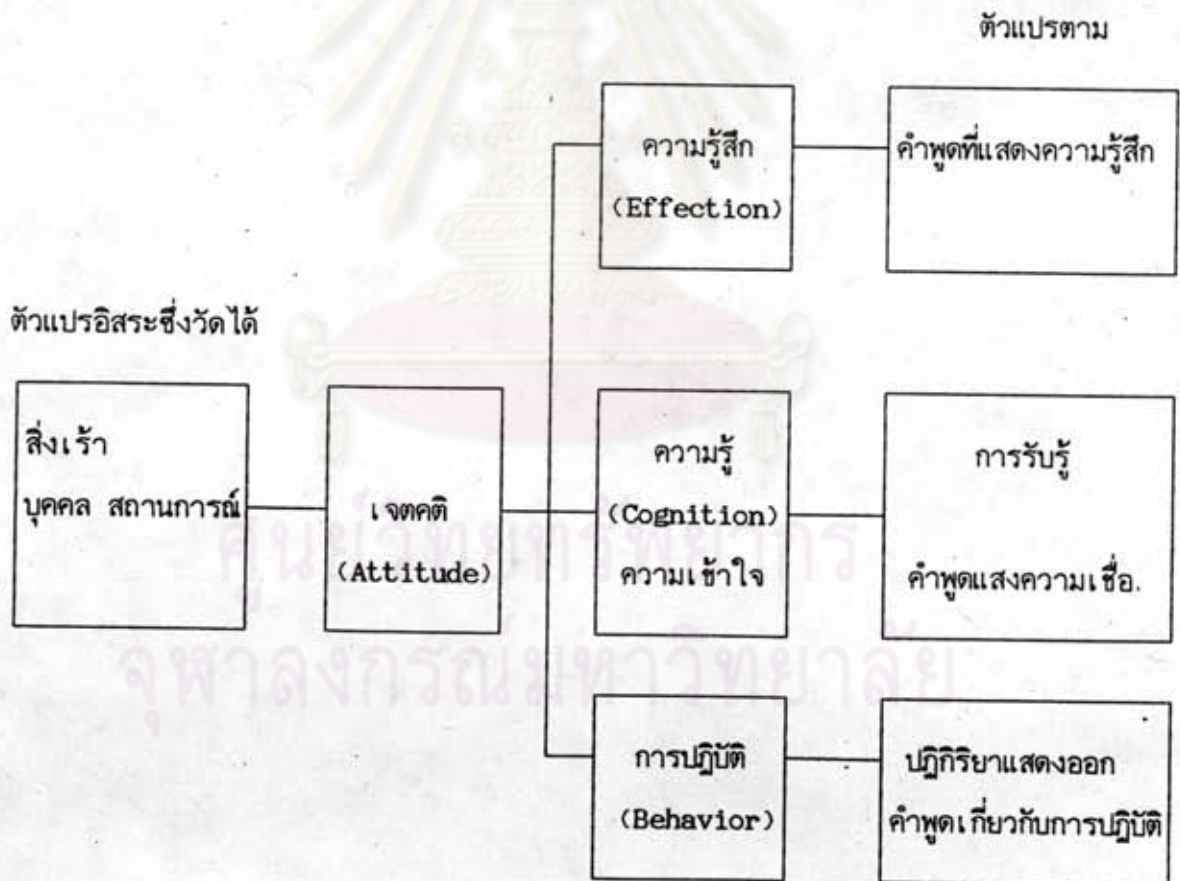
ในทางที่ดี ถ้าเรารู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางที่ไม่ดี เราก็มักจะมีเจตคติไม่ดีต่อสิ่งนั้น หรือถ้าเราไม่รู้สิ่งใดเลย เจตคติก็จะไม่เกิดขึ้น

2. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (Affective component or Feeling component) เป็นองค์ประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งถูกเร้าขึ้นจากการรู้นั้น ซึ่งความรู้สึกนี้จะทำให้เกิดเจตคติในทางใดทางหนึ่งคือ ชอบหรือไม่ชอบ ความรู้สึกนี้เมื่อเกิดขึ้นแล้ว จะเปลี่ยนแปลงได้ยากมาก

3. องค์ประกอบทางด้านแนวโน้มในเชิงพฤติกรรมหรือการกระทำ (Action tendency Component or Behavioral component) เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งนั้น ๆ ในทางใดทางหนึ่งคือ พร้อมที่จะสนับสนุนส่งเสริม ช่วยเหลือ หรือในทางทำลายขัดขวาง ต่อสู้

แผนภูมิที่ 1

องค์ประกอบของเจตคติ

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของเจตคติว่า

1. องค์ประกอบด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Component) ได้แก่ ความคิด ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มนุษย์ใช้ในการคิด
2. องค์ประกอบทางด้านท่าทีความรู้สึก (Affective Component) เป็นส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งเป็นตัวเร้าความคิด ถ้าบุคคลมีความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แสดงว่าบุคคลนั้นมีความรู้ในด้านบวก (Positive) ถ้าบุคคลมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แสดงว่าบุคคลนั้นมีความรู้สึกในด้านลบ (Negative)
3. องค์ประกอบทางด้านปฏิบัติ (Behavioral Component) องค์ประกอบนี้เป็นองค์ประกอบที่มีแนวโน้มในการปฏิบัติ หรือถ้ามีสิ่งเร้าที่เหมาะสมจะเกิดปฏิกิริยาอย่างใดอย่างหนึ่ง

แฮร์รี ซี ทริยานดิส (Herry C. Triandis, 1971) กล่าวถึงองค์ประกอบเจตคติไว้ 3 ด้านคือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้ (The Cognitive Component) หมายถึง ความรู้ ความเชื่อ ความคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
2. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (The Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ ความรู้สึกทางบวกหรือทางลบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (The Behavioral Component) หมายถึง แนวโน้มหรือความพร้อมที่บุคคลจะปฏิบัติตามหรือปฏิเสธ

จากแนวคิดเรื่ององค์ประกอบของเจตคติ สรุปได้ว่า เจตคติมีองค์ประกอบ 3 ด้านคือ องค์ประกอบด้านความรู้ องค์ประกอบด้านความรู้สึก และองค์ประกอบด้านพฤติกรรม แต่ละด้านต่างมีความสำคัญและมีความสัมพันธ์ต่อกัน จนกล่าวได้ว่า เจตคติมีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคลเป็นอย่างมาก

วิธีการส่งเสริมประชาชนให้เกิดการเรียนรู้

จากปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีอยู่รอบตัวเราในขณะนี้ การแก้ปัญหาโดยวิธีการให้การศึกษาที่จะต้องทำต่อเนื่องตลอดชีวิตที่ดี หรือการใช้มาตรการทางการศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่าจำเป็นจะต้องเน้นในเรื่อง มิติ (Dimensions) ซึ่งประกอบด้วย ค่านิยม ผู้นำ การสื่อข้อความ ความคิดของประชาชนควบคู่ไปกับองค์ประกอบย่อย (Elements) ซึ่งประกอบด้วย ครอบครัวยุคต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ทางราชการ สถาบันต่าง ๆ เช่น วัด สถานีนามัย โรงเรียน นั้น การศึกษานอกระบบจะอำนวยความสะดวกให้ประชาชนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยวิธีการส่งเสริมมี 4 วิธี คือ (ปริศนา ใจพน, 2529)

1. การให้ความรู้ทางข่าวสาร หมายถึง การนำเอาทรัพยากรทางข่าวสารและสื่อสารมวลชนต่าง ๆ มาเป็นสื่อเพื่อก่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้หรือจุดประสงค์และสิ่งแวดล้อมให้เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการศึกษาค้นคว้าความรู้ เช่น รายการฟ้าสีคราม ทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 หรือรายการบทความทางวิทยุ หนังสือพิมพ์ และเอกสารอื่น ๆ
2. การให้ความรู้โดยธรรมชาติ หมายถึง การให้การศึกษาโดยจัดให้เป็นการศึกษาในส่วนที่เป็นการศึกษาอย่างปกติวิสัย (Informal Education) ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือเรียนทางธรรมชาติจนเกิดความตระหนักขึ้นแก่ตนเอง ซึ่งจะเฝ้าระวังมิให้เกิดปัญหาทางด้านมลภาวะขึ้น เช่น การได้รับความรู้โดยการบอกเล่าของผู้สูงอายุ หรือผู้ที่เคยประสบปัญหาและเหตุการณ์ หรือจากประสบการณ์ที่ประสบเองในชีวิตประจำวัน
3. การให้ความรู้โดยการจัดสิ่งแวดล้อมให้เป็นสื่อการศึกษา หมายถึงการจัดสิ่งแวดล้อมในสังคมให้เป็นสื่อกลางก่อให้เกิดการศึกษา เป็นการกำหนดเนื้อหาของความรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนแต่ละท้องถิ่น อันเป็นลักษณะเฉพาะแห่ง ๆ ไป เป็นการศึกษาที่คนไปสัมผัสกับสื่อหรือสิ่งแวดล้อมแล้วเกิดความสนใจศึกษา และสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของตนเองได้เกิดการเรียนรู้ใหม่ เปลี่ยนแปลงแนวใหม่ขึ้น การที่เข้าไปสัมผัสกับสื่อหรือสิ่งแวดล้อมนั้น อาจเป็นสื่อที่ไปศึกษาด้วยตนเองก็ได้ แต่ประการสำคัญอยู่ที่ผลของการศึกษานั้นจะเป็นผลให้เกิดการเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวผู้เรียนนั่นเอง ดังนั้น การให้ความรู้ตามวิธีนี้ก็ คือ การจัดสิ่งแวดล้อมในสังคมให้เป็นสื่อกลาง ก่อให้เกิดการศึกษานั้นเอง เช่น การนำผู้เรียน ไปศึกษานอกสถานที่ในสภาวะแวดล้อมที่เกิดปัญหาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้สถานการณ์จริงเป็นสื่อในการศึกษา

4. การให้ความรู้โดยการฝึกอบรม การฝึกอบรมเป็นกระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความรู้ของผู้เข้ารับการอบรมให้ดีขึ้น เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการเพิ่มพูนความสามารถในการทำงานให้ดีขึ้น ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เช่น การฝึกอบรมในเรื่องการใช้ปุ๋ยหมัก การทำปุ๋ยคอก หรือการฝึกอบรมเรื่องการป้องกันแมลงพิษ

จากวิธีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นล้วนเป็นวิธีการที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นกระบวนการแก้ปัญหาอย่างถาวร แต่จะหวังผลในระยะสั้น ๆ ไม่ได้ การที่ได้มีมาตรการทางการศึกษาให้ความรู้แก่ประชาชนให้ทันกับความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในสภาวะที่สิ่งแวดล้อมกำลังประสบปัญหาวิกฤติอยู่ในขณะนี้

การสื่อสาร

การสื่อสารกับการเรียนรู้

ในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนทั้ง 3 ประเภทต้องอาศัยปัจจัยสำคัญในการให้ข่าวสาร ความรู้ และถ่ายทอด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยใช้สื่อเป็นปัจจัยร่วมในการถ่ายทอดความรู้นั้น ซึ่งองค์ประกอบของสื่อสารจึงประกอบไปด้วย (Wilbur Schramm 1972: 21 อ้างถึงใน จงจิต ศรีพรหม 2523) ผู้ส่งสาร (Sender) การแปลงสารที่ส่งไป (Encoder) ช่องทางการสื่อสาร (Signal) การแปลงสารที่ได้รับ (Decoder) ผู้รับสาร (Destination)

การสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทต่อการเรียนรู้ของบุคคลตั้งแต่การใช้ท่าทางกริยาสีหน้า ตลอดจนคำพูดในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ตลอดจนความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้คือ มีสิ่งเร้า (Stimulus) มาเร้าอินทรีย์ (Organism) ประสาทก็จะตื่นตัวเกิดการรับสัมผัส (Sensation) แล้วส่งกระแสสัมผัสไปยังระบบประสาทส่วนกลางที่สมอง ทำให้เกิดการแปลความหมายเรียกว่าการรับรู้ (Perception) แล้วก็จะสรุปผลการเรียนรู้เรียกว่าเกิดสิ่งกัป (Concept) จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแสดงว่าเกิดการเรียนรู้ขึ้นแล้ว (อบรม สนิบาล, 2520).

นอกจากนี้ ทฤษฎีการเรียนรู้ของเลวิน (Kurit Lwein อ้างถึงใน สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน, 2526) กล่าวว่า "การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความรู้ (Cognitive

structure) เป็นการเปลี่ยนแปลงไลฟ์สเปซ (Life Space) ของคนเราโดยเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมและเชื่อว่าความตั้งใจเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรมเลวีน ยังเชื่อว่าการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปร่างของประสบการณ์ที่ผ่านมาเมื่อเกิดการเรียนรู้และมีประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ มากเข้า ทำให้เกิดเจตคติ (Attitude) ประสบการณ์จะเป็นตัวนำที่มีอิทธิพลเหนือการตอบสนองของแต่ละบุคคลที่มีต่อวัตถุและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ก่อนที่คนเราจะตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งในการแก้ปัญหา ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันได้แก่ การกระทำความคิด ทัศนคติของแต่ละบุคคล และสามารถตัดสินใจนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในการจัดการศึกษา ดังที่ จรูญ พานิชผลินไชย (2528) ได้กล่าวไว้ว่าการให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันเหตุการณ์ เป็นการให้การศึกษาสำหรับคนที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ข่าวสาร ข้อมูลนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

ประเภทของการสื่อสาร

ชนวดี บุญสื่อ (2531) ได้แบ่งประเภทของการสื่อสารออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การสื่อสารภายในแต่ละบุคคล (Intrapersonal Communication) เป็นการสื่อสารของคน ๆ หนึ่งที่เกิดขึ้นภายในตัวของเขาเอง เช่น ความคิด การพูดกับตัวเอง
2. การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือการสื่อสารแบบตัวต่อตัว การสื่อสารชนิดนี้มีปฏิกิริยาสะท้อนกลับ (Feed back) จะมีอิทธิพลอย่างมากในกระบวนการ
3. การสื่อสารมวลชน (Mass Communication) หมายถึง การส่งข่าวสารไปสู่คนจำนวนมาก โดยอาศัยเครื่องมือคือสื่อมวลชน (Mass media) ผู้รับสารของการสื่อสารมวลชนเป็นกลุ่มคนที่ไม่สามารถจำกัดจำนวน กำหนดลักษณะของผู้รับสารได้ อาจจะอยู่ในที่ต่าง ๆ สำหรับสื่อมวลชนที่ใช้เป็นเครื่องมือก็มี วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ นิตยสาร หรือวารสาร

ช่องทางการสื่อสาร

การสื่อสารความรู้และศิลปวิทยาการ ตลอดจนถึงสิ่งใหม่ ๆ ที่เรียกว่า นวัตกรรม (innovation) นั้น กระทำได้โดยผ่าน 3 ช่องทางใหญ่ ๆ คือ

1. สื่อมวลชน ซึ่งได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ อาจนับรวมไปถึงสื่อกลุ่มชน เช่น แผ่นป้ายโฆษณา แผ่นพับ แผ่นพลิก หนังสือคู่มือ ฯลฯ อธิบายได้ว่า ความรู้หรือนวัตกรรมซึ่งเกิดขึ้นในสังคมหนึ่ง โดยมากมักจะเป็นสังคมสมัยใหม่หรือสังคมเมือง ถูกสื่อสารถ่ายทอดไปยังหมู่บ้านชนบท โดยผ่านช่องทางที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เมื่อผู้รับสารหรือในที่นี้คือ ชาวบ้านในชนบทได้รับสารที่ส่งมาแล้วจะเกิดความรู้

2. เจ้าหน้าที่ส่งเสริม หรือผู้นำการเปลี่ยนแปลง เช่น พัฒนาการตำบล-อำเภอ เกษตรตำบล-อำเภอ นำความรู้หรือนวัตกรรมเข้าไปเผยแพร่หรือถ่ายทอดยังชนบท โดยมีเจตนาที่มุ่งจะชักจูงใจผู้รับการถ่ายทอดให้ยอมรับความรู้ ความคิดใหม่ ๆ นำมาใช้ในการยังชีพ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ล้าหลังบางประการ

3. การเดินทางไปนอกสังคมตนเอง คือ การที่ชาวเขาเดินทางเข้าไปยังสังคมเมือง เมืองหลวง หรือสถานที่อื่น ๆ นอกถิ่นที่อยู่ของตน ได้เรียนรู้สิ่งแปลกใหม่นอกสังคมของตนแล้ว เกิดการเปรียบเทียบ "สิ่งใหม่" ที่ได้พบเห็นกับสภาพที่เป็นอยู่ของตน ซึ่งท้ายที่สุดอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการปรับปรุงสภาพที่เป็นอยู่ให้สอดคล้อง หรือลอกเลียนแบบ "สิ่งใหม่" ที่ตนได้พบเห็นมา และพิจารณาแล้วเห็นว่าดี ต่อมาเพื่อนบ้านก็มีโอกาสเรียนรู้และทำตาม

วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ก็ดี เจ้าหน้าที่ส่งเสริม การเดินทางออกนอกสังคมก็ดี เหล่านี้ ถือได้ว่าเป็นสื่อในการถ่ายทอดศิลปวิทยาการ หรือนวัตกรรม เป็นสื่อที่มีบทบาทในการเปิดหูเปิดตาผู้เปิดรับสื่อเหล่านี้ให้กว้างขวางทันสมัย สื่อต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลมากในการชักจูงใจเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทำนองที่ต้องการ

ความแตกต่างระหว่างสื่อบุคคลและสื่อมวลชน

<u>คุณสมบัติในการสื่อสาร</u>	<u>สื่อบุคคล</u>	<u>สื่อมวลชน</u>
1. ทิศทางการไหลของข่าวสาร	สองทิศทาง	ทิศทางเดียว
2. ลักษณะของการสื่อสาร	เป็นแบบตัวต่อตัว	ไม่เป็นแบบตัวต่อตัว
3. ความรวดเร็วไปสู่ผู้รับจำนวนมาก	ช้า	เร็ว
4. ความถูกต้องของข่าวสารเมื่อไปสู่ผู้รับจำนวนมาก	ต่ำ	สูง
5. ความสามารถในการเลือกผู้รับสาร	สูง	ต่ำ
6. ความสามารถในการจัดเลือกรับสารของผู้รับสาร	สูง	ต่ำ
7. ปริมาณปฏิกิริยาสะท้อนกลับ	สูง	ต่ำ
8. ประสิทธิผลที่จะได้รับ	การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ	เพิ่มพูนความรู้

สรุปได้ว่า สื่อมวลชนสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก ๆ ได้ในเวลารวดเร็ว ผลที่ได้นั้นเป็นการให้ความรู้และข่าวสารในเชิงเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และทำได้อย่างไม่ฝืนรากลึกแค่เพียงการรับรู้ ส่วนสื่อบุคคลมีประสิทธิภาพมากกว่าในเชิงจูงใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือแม้พฤติกรรม แต่เมื่อจะสื่อสารไปยังคนจำนวนมากใช้สื่อบุคคลย่อมไม่สะดวก (ชนวดี บุญลือ, 2531) ผู้ส่งสารจะต้องเลือกประเภทของสื่อโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ว่าจะให้ความรู้หรือจะจูงใจ เนื้อหาสาระของสาร และธรรมชาติของผู้รับสาร

ข้อจำกัดของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนแต่ละชนิดมีข้อจำกัดในการใช้ดังนี้ (จงจิตร ศรีพรหม, 2524)

วิทยุ	โทรทัศน์	หนังสือพิมพ์
<ol style="list-style-type: none"> 1. ฟังแล้วก็ผ่านไป ยกเว้นบันทึกเทปไว้ 2. ผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออกมีโอกาสรับฟังรายการจากวิทยุ 3. เวลาจำกัด การเสนอรายการมีเวลากำหนดไว้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ชมแล้วผ่านไป แต่ก็ยังสามารถบันทึกไว้ได้ 2. ได้เห็นทั้งภาพได้ยินทั้งเสียง ทำให้เข้าใจได้ง่าย 3. ผู้รับสารไม่จำเป็นต้องอ่านหนังสือออก 4. รายการจำกัดด้วยเวลา 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เก็บไว้ได้นาน อ่านเมื่อใดก็ได้ 2. เหมาะสำหรับผู้อ่านหนังสือและชอบอ่านมากกว่าฟังหรือชม 3. ให้ความละเอียดทั้งภาพและการบรรยายได้มากกว่าสื่ออื่น ๆ เพราะมีเนื้อที่มาก

ดังนั้น ในการเลือกสื่อเพื่อการสื่อสารต้องคำนึงถึงข้อจำกัดของสื่อแต่ละประเภทเพื่อป้องกันการผิดพลาดและก่อให้เกิดผลประโยชน์ที่สูงสุดของการสื่อสาร

กระบวนการยอมรับข่าวสาร

เมื่อข่าวสารความรู้ผ่านกระบวนการสื่อสารไปยังผู้รับสารแล้ว การที่ผู้รับสารจะขอยอมรับความรู้ที่ได้รับเหล่านั้นไปใช้ในชีวิตประจำวัน จะต้องผ่านกระบวนการยอมรับ (acceptation process) โทเจอร์ และ ชูเมกเกอร์ (Thogers and Shoemaker 1971) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ชั้น ดังนี้คือ

1. ชั้นแห่งการเริ่มตระหนัก (awareness stage) ในขั้นนี้ผู้เรียนรู้ (clients) จะต้องรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ อันเป็นแนวความคิดใหม่ โดยผ่านการสังเกตได้ยินได้ฟัง ได้พบเห็นเรื่องราวหรือสิ่งที่เป็นแนวความคิด แต่ยังไม่รู้รายละเอียดปลีกย่อย

2. ชั้นแห่งการสนใจ (interest stage) ผู้เรียนรู้เกิดความสนใจในสิ่งที่ได้รับรู้นั้น ๆ แล้วจึงชวนขยายหารายละเอียดเพิ่มเติม

3. ขั้นแห่งการประเมินผล (evaluation stage) ในขั้นนี้ผู้เรียนรู้มีการซึ่งใจ โดยคำนึงถึงผลได้ผลเสียก่อนตัดสินใจที่จะทำสิ่งอื่นเป็นแนวความคิดใหม่ ๆ นั้นไปทดลองทำดู

4. ขั้นแห่งการทดลอง (trial stage) ในขั้นนี้เป็นระบบที่ผู้เรียนรู้ต้องการทดสอบถึงเรื่องอันเป็นแนวความคิดใหม่นั้น เพื่อให้เกิดความแน่ใจว่าการนำแนวความคิดที่ได้รับจากการถ่ายทอดมานั้นไปใช้ได้ผลเพียงใดหรือไม่ เมื่อได้ทดลองและทราบผลจากการทดลองในขั้นนี้แล้ว ผู้เรียนรู้จึงจะตัดสินใจตกลงใจในเรื่องที่จะยอมรับ

5. ขั้นแห่งการยอมรับปฏิบัติตาม (adoption stage) เป็นขั้นสุดท้าย ผู้เรียนรู้ได้ตัดสินใจที่จะนำความรู้ไปปฏิบัติตามโดยสมบูรณ์

สำหรับผู้รับสารบางคนอาจจะผ่านกระบวนการยอมรับนวัตกรรมทั้ง 5 ขั้น อย่างรวดเร็วคือ เมื่อเกิดความรู้ความสนใจประเมินผล ทดลอง และยอมรับในเวลาอันสั้น ในการยอมรับหรือไม่ยอมรับนวัตกรรมนั้น

ในการเปิดรับข่าวสารความรู้ของบุคคล เมลวิลล์ เอล เดลโฟล (Melvin L. De Fleur: 1970a) กล่าวว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ

1. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (The Individual Differences) กล่าวคือ บุคคลจะมีการเรียนรู้แตกต่างกันเนื่องจากการเลี้ยงดูและสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ลักษณะโครงสร้างทางบุคลิกภาพจะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดแบบของการรับรู้ หรือการเรียนรู้ของบุคคลต่อเหตุการณ์รอบตัวให้ต่างกันไม่มากนัก

2. การจัดประเภททางสังคม (The Social Categories) โดยนำลักษณะพื้นฐานบางประการที่เหมือนกัน เพศ การศึกษา รายได้มาเป็นเกณฑ์ ในการจัดบุคคลเข้าไว้ในกลุ่มเดียวกัน บุคคลที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันนี้ จะรับข่าวสารความรู้คล้ายกันไม่มากนัก

3. ความสัมพันธ์ทางสังคม (The Social Relationships) ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มจะมีอิทธิพลต่อการให้และรับข่าวสารความรู้ โดยเฉพาะความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และจากผู้นำความคิดในชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้อื่น เพราะผู้นำความคิดนี้จะไม่เพียงแต่เป็นผู้ให้ข่าวสารความรู้เฉย ๆ แต่ยังสามารถตีความหมายของข่าวสารที่ได้รับไว้อีกด้วย

4. บรรทัดฐานทางสังคม (The Cultural Norms) การชักนำพฤติกรรมต่าง ๆ ให้กับชุมชนควรจะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องทั้งกับความต้องการของบุคคลกับค่านิยมของชุมชนนั้น ๆ ด้วย

สาเหตุที่ทำให้เกิดการผิดพลาดและล้มเหลวในการสื่อสาร

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า การสื่อสารก็มีอิทธิพลต่อการยอมรับข้อมูลข่าวสารได้เช่นกัน ดังนั้น ในกรณีที่ผู้รับสารบางคนไม่สามารถผ่านกระบวนการยอมรับนวัตกรรมได้ มีสาเหตุที่เป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ดังที่ วาสนา จันทร์สว่าง และ ทศนีย์ อินทรสุขศรี (2532) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการผิดพลาดล้มเหลวในการสื่อสารดังนี้

1. สิ่งรบกวนเกิดได้ 2 ประเภท คือ สิ่งรบกวนทางด้านกลไกการรับสาร ซึ่งเกิดจากช่องทางสื่อสาร ในการรับด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ การเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น สัมผัส และลิ้มรส รวมทั้งสิ่งรบกวนทางด้านความหมายของภาษาท่าทางที่ใช้ในการสื่อสาร

2. ภูมิหลังด้านสังคมของผู้ส่งสาร และผู้รับสาร ภูมิหลังต่าง ๆ ล้วนมีอิทธิพลในด้านการเลือกการสื่อสารคือ เลือกรับรู้ เลือกสนใจ เลือกตีความหมายและเลือกจดจำภาพ ความคิด ความรู้สึก ทศนคติต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน จึงสามารถรับรู้การสื่อสารได้ในระดับที่ต่างกันในแต่ละบุคคล

3. ทักษะและความรู้ในการสื่อสาร ทักษะและความรู้ของผู้ส่งสารและผู้รับสารเห็นว่ามีความพร้อมในการส่งและรับสารแล้ว ย่อมเกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารได้

4. สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมในการสื่อสาร การสื่อสารที่มีประสิทธิผลนั้นย่อมจะต้องขจัดปัญหาและอุปสรรคในเรื่องเวลา สถานที่ บรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

5. สภาพการสื่อสาร การสื่อสารอาจมีปัญหาเข้าใจไม่ตรงกัน หากการสื่อสารนั้นขาดการติดตามผล ขาดการโต้ตอบ ซึ่งโดยปกติผู้ส่งสารต้องติดตามผลว่าผู้รับเข้าใจตรงกัน ถ้าไม่ตรงกันต้องแก้ไข ปรับปรุงหาวิธีการใหม่ให้เหมาะสม

ดังนั้น ในการจัดการศึกษาโดยใช้สื่อที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ เข้าใจง่าย สามารถโน้มน้าวจิตใจประชาชนให้คล้อยตาม และประชาชนสามารถรับประโยชน์จากสื่อ นั้น ๆ ได้

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในตำบลเกาะยอ

สภาพโดยทั่วไปของจังหวัดสงขลา และการเปลี่ยนแปลงของตำบลเกาะยอ

จังหวัดสงขลา เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญอย่างยิ่งจังหวัดหนึ่งของภาคใต้ เป็นจังหวัดชายแดน ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลตะวันออกของประเทศไทย มีเนื้อที่ 7,150 ตารางกิโลเมตร สูงจากระดับน้ำทะเล 4 เมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามเส้นทางรถไฟ 947 กิโลเมตร ตามเส้นทางหลวงแผ่นดิน 1,200 กิโลเมตร และทางทะเลประมาณ 725 กิโลเมตร

อาณาเขต ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดนครศรีธรรมราช และพัทลุง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อ่าวไทย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัดพัทลุง และสตูล
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และรัฐเปอร์ริส รัฐเคดาห์ของประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย

แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ และ 4 กิ่งอำเภอ (จังหวัดสงขลา, 2532)

1. มีส่วนราชการทั้งทางส่วนกลางและส่วนภูมิภาคตั้งสำนักงานอยู่ 229 ส่วนราชการ
2. ลักษณะที่ตั้งของจังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ตลอดกลางระหว่างภาคใต้ตอนบนและภาคใต้ตอนล่าง ทำให้จังหวัดสงขลามีสภาพเป็นศูนย์กลางและเป็นจังหวัดที่รวมความเจริญต่าง ๆ ไว้ทุกด้าน

3. ประชากรในจังหวัดสงขลา มีรายได้ต่อหัวสูงสุดในภาคใต้ (ถ้าไม่นับจังหวัดที่ผลิตแร่ดีบุกเป็นหลัก) มีอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม ซึ่งได้แก่ สวนยางพารา ทำนา สวนกาแพ และสวนผลไม้ อาชีพรองได้แก่ ประมง เหมืองแร่ ทำรายได้ให้จังหวัดสงขลาปีละกว่า 7,700 ล้านบาท (เอนก โรจนไพบูลย์, 2529)

จากความสำคัญของจังหวัดสงขลาดังกล่าว รัฐบาลได้กำหนดให้จังหวัดสงขลา หาดใหญ่ เป็นเมืองหลักในทางภาคใต้ฝั่งตะวันออก ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ไว้อย่างชัดเจน จึงได้มีโครงการเพื่อสนองนโยบายและตอบรับอุตสาหกรรมที่กำลังเกิดขึ้น เช่น โครงการทำเรื่อน้ำลึก โครงการปรับปรุงสนามบินนานาชาติ โครงการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมภาคใต้ โครงการสร้างสะพานข้ามทะเลสาบสงขลา ฯลฯ

ตำบลเกาะยอกับการเปลี่ยนแปลงและปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ

ตำบลเกาะยอ เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีระยะทางตามทางหลวงแผ่นดินห่างจากตัวอำเภอ 15 กิโลเมตร มีสภาพเป็นเกาะอยู่ในทะเลสาบสงขลา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นไหล่เขาและที่ราบเชิงเขา เหมาะแก่การเพาะปลูกและเกษตรกรรม มีพื้นที่ทั้งหมด 9,275 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทำสวน 7,300 ไร่ ที่อยู่อาศัย 629 ไร่ ที่สาธารณประโยชน์ 77 ไร่ อื่น ๆ 949 ไร่ มีประชากรทั้งสิ้น 3,864 คน เป็นชาย 1,896 คน หญิง 1,968 คน ประกอบไปด้วย 9 หมู่บ้าน คนในเกาะมีระดับการศึกษาไม่สูงนัก ประกอบอาชีพหลักคือ การเกษตร ทำสวนผลไม้ อาชีพรองคือ การทำประมง ทอผ้า และเครื่องปั้นดินเผา มีโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนวัดท้ายยอ โรงเรียนวัดเขายอ โรงเรียนบ้านสวนทุเรียน และมีสถานอนามัยจำนวน 2 แห่ง คือ สถานอนามัยบ้านสวนทุเรียน สถานอนามัยบ้านท่าไทร และสหกรณ์ยาบ้านสวนใหม่ (สำนักงาน จังหวัดสงขลา, 2532)

ถิ่นที่อยู่อาศัย

การจำแนกถิ่นที่อยู่อาศัยในตำบลเกาะยอ สามารถจำแนกได้ดังนี้

1. ริมหะเลสาบด้านหน้าเกาะ (ทิศตะวันออก) ประกอบด้วย หมู่ที่ 2 บ้านต้น หมู่ที่ 3 บ้านนอก
2. ริมหะเลสาบด้านหลังเกาะ (ทิศตะวันตก) ประกอบด้วย หมู่ที่ 9 บ้านสวนใหม่ หมู่ที่ 8 บ้านท้ายเสา
3. ริมหะเลสาบด้านข้างเกาะ (ทิศเหนือ) ประกอบด้วยหมู่ที่ 7 บ้านปาโหนด หมู่ที่ 5 บ้านบ่อหิน
4. ริมหะเลสาบด้านข้างเกาะ (ทิศใต้) ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 บ้านอ่าวทราย
5. บริเวณตอนกลางเกาะ ประกอบด้วย หมู่ที่ 4 บ้านสวนทุเรียน หมู่ที่ 6 บ้านในบ้าน

หลังจากที่ได้มีการสร้างสะพานติณสูลานนท์ เชื่อมระหว่างเกาะยอและแผ่นดินใหญ่ และได้เปิดให้สัญจรไปมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2529 (กรมทางหลวง, 2529) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านวัตถุ เช่น ร้านอาหาร ร้านค้ารีสอร์ท ประกอบกับภูมิประเทศของเกาะมีความงดงาม มีเอกลักษณ์และวัฒนธรรมเป็นของตนเองและด้านหลังเกาะชาวบ้านยังคง

ดังนั้น จังหวัดสงขลา ได้เห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น จึงจัดให้มีแผนพัฒนาเกาะยอ ระหว่างปีพ.ศ. 2533-2535 ขึ้นมาเฉพาะ ซึ่งเป็นแผนหลักดังมีวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพิ่มรายได้ของประชากร
2. เพื่อเป็นการป้องกันการบุกรุกที่สาธารณะ ดึงชายฝั่งทะเลสาบสงขลา
3. เพื่อเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
4. เพื่อป้องกันสภาพแวดล้อมและมลภาวะเป็นพิษ
5. เพื่อให้คนมีงานทำ มีรายได้เพิ่มขึ้น ป้องกันการอพยพย้ายถิ่นฐาน

เป้าหมาย

1. เพื่อให้บริเวณชายฝั่งทะเลสาบสงขลา ไม่ถูกบุกรุกจากผู้ประกอบธุรกิจร้านอาหารต่าง ๆ
2. พัฒนายกระดับให้เกาะยอเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม และสำคัญเป็นระดับหนึ่งของจังหวัดที่จะขีดหน้าชูตาต่อไปในอนาคต
3. เพื่อให้มีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมและปลอดภัยจากมลภาวะเป็นพิษ
4. เป็นการพัฒนาส่งเสริมรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่นในด้านการบริการด้านท่องเที่ยว ด้านสิ่งบริโภค ตลอดจนการจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองต่าง ๆ และส่งเสริมความเป็นอยู่ ยกฐานะให้แก่คนในท้องถิ่นให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น

วิธีดำเนินการ

เพื่อให้แผนพัฒนาเกาะยอของอำเภอบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายดังกล่าวแล้ว จึงได้กำหนดโครงการเพื่อสนับสนุนแผนพัฒนาเกาะยอ สำหรับปี 2533-2535 ดังนี้

1. โครงการปลูกเฟื่องฟ้าริมถนนรอบเกาะยอ ในปี 2533-2535 จำนวน 3,000 ต้น
สภาตำบลเกาะยอเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ
2. โครงการส่งเสริมปลูกไม้ผลและร้านค้าเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัด-สงขลา เป็นผู้รับผิดชอบ

3. โครงการเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง ในทะเลสาบรอบเกาะยอ สภาตำบลเกาะยอเป็นผู้รับผิดชอบ
4. โครงการเลี้ยงกุ้งกุลาดำในกระชัง สภาตำบลเกาะยอเป็นผู้รับผิดชอบ
5. โครงการส่งเสริมการเลี้ยงสาหร่ายในทะเลสาบรอบเกาะยอ สภาตำบลเกาะยอเป็นผู้รับผิดชอบ
6. โครงการส่งเสริมการทำเครื่องปั้นดินเผา สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสงขลาเป็นผู้รับผิดชอบ
7. โครงการสร้างเสริมวัฒนธรรม ตำบลเกาะยอ และหมู่บ้านวัฒนธรรมสาธิต เพื่อเป็นหมู่บ้านให้นักท่องเที่ยวชม สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา เป็นผู้รับผิดชอบและอยู่ในระหว่างดำเนินการ
8. โครงการสร้างศูนย์ส่งเสริมร้านค้าและผลิตภัณฑ์พื้นเมืองเกาะยออำเภอเมืองจังหวัดสงขลา ร่วมกับสภาตำบลเกาะยอรับผิดชอบ
9. โครงการกำจัดขยะมูลฝอยในเขตตำบลเกาะยอ อยู่ในระหว่างดำเนินการ จัดซื้อเตาเผาขยะ 1 เตา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และสภาตำบลเกาะยอรับผิดชอบ
10. โครงการทำถนนลาดยางรอบเกาะยอในส่วนที่ยังเหลือความยาวทั้งสิ้น 600 เมตร โดยใช้งบประมาณ กสช.พิเศษ ปี 2533
11. โครงการชุดบ่อบาดาล จำนวน 11 บ่อ สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดสงขลา รับผิดชอบ ขณะนี้กำลังรอผลการอนุมัติจากกรมทรัพยากรธรณี
12. โครงการสร้างเขื่อนกั้นน้ำทะเลเขาะถนนรอบเกาะยอ อำเภอเมืองและสภาตำบลเกาะยอ รับผิดชอบ กำลังรออนุมัติงบประมาณจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
13. โครงการสร้างศาลาชมวิว หมู่ที่ 8 หมู่ที่ 9 ตำบลเกาะยอ เพื่อใช้เป็นสถานที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยว ได้ชมทิวทัศน์ของเกาะ อำเภอเมืองและสภาตำบลเกาะยอ รับผิดชอบโดยรองงบประมาณของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
14. โครงการสร้างถนนลาดยางชั้นเซาทุญ อำเภอเมือง และสภาตำบลเกาะยอ รับผิดชอบ
15. โครงการติดตั้งไฟฟ้าตามถนนรอบเกาะยอ อำเภอเมือง และสภาตำบลรับผิดชอบ โดยรองงบประมาณจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

16. โครงการบูรณะโบราณสถานวัดท้ายขอ อำเภอเมือง และสภาพตำบลเกาะขอ
 รับผิดชอบโดยรองประมาณจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

17. โครงการตำบลลูกเสือชาวบ้าน โดยดำเนินการทุกหมู่บ้าน กองกำกับการ
 ตำรวจตระเวนชายแดน รับผิดชอบโครงการ

การให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดสงขลา

ในการให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในตำบลเกาะขอ อำเภอเมือง
 จังหวัดสงขลา ประชาชนสามารถรับฟังข่าวสารความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
 โดยอาศัยสื่อเป็นตัวกลางในการให้ความรู้ หน่วยงานที่ให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร
 ธรรมชาติและองค์กรเอกชน มีดังนี้

1. ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคใต้ กรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นหน่วยราช
 การที่มีหน้าที่ให้ความรู้นอกระบบโรงเรียนในด้านวิชาการแก่ประชาชนทั่วไปใน 14 จังหวัด
 ภาคใต้ และศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนประจำจังหวัด ได้จัดรายการวิทยุเพื่อการศึกษา โดย
 ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา สำหรับนักศึกษาทางไกล
 และประชาชนผู้สนใจทั่วไป ในระหว่างปิดภาคเรียน วันที่ 1 มีนาคม 2533-6 พฤษภาคม
 2533 โดยใช้ชื่อรายการ "ฟังสบายได้ความรู้" ชุดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมออกอากาศระหว่าง
 เวลา 19.40-20.00 น. ทุกวัน วันละ 10 นาที และในระหว่างเปิดภาคการศึกษาให้ความ
 รู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจะสอดแทรกอยู่ในเนื้อหาวิทยุวิชาการ ส่งเสริมคุณภาพชีวิต
 และสังคมศึกษา (รายการในวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน
 ภาคเรียนที่ 2, 2533)

2. บริษัท คอร์ เรดิโอ (Core radio) ผู้ผลิตรายการบ้านทุ่งพัฒนาและรายการสิ่ง
 แวดล้อม ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ได้รับรางวัลจากสำนักงานสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และโทรทัศน์
 ทองคำ ได้จัดรายการวิทยุ โดยมีวัตถุประสงค์สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนอนุรักษ์ทรัพยากร
 ธรรมชาติในท้องถิ่นของตนเอง (พรรณิภา โสทธิพันธ์, สัมภาษณ์, 26 ธ.ค. 33) โดยมีราย
 การวิทยุต่าง ๆ ในจังหวัดสงขลา ดังนี้

2.1 ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เวลา 11.00-12.00 น.
 ทุกวัน จะมีเนื้อหาเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแทรกอยู่ในรายการชื่อ
 "ชีวิตและบทเพลง"

2.2 ทางสถานีวิทยุทหารอากาศ เวลา 14.00-14.30 น. มีวัตถุประสงค์ในการจัดรายการเพื่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติในบ้านเกิด ใช้ชื่อรายการว่า "รายการโลกสดใส"

2.3 ทางสถานีวิทยุองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อ.ส.ม.ท.) ทุกวันเสาร์ อาทิตย์ตลอดวัน โดยแทรกบทความเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ครั้งละ 5 นาที รวม 10 ครั้ง

3. รายการ "ฟ้าสีคราม" ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 สี เวลา 19.15-19.20 น. ทุกวัน

4. รายการ "บ้านทุ่งพัฒนา" ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 สี เวลา 16.00-16.30 น. ยกเว้นวันเสาร์-อาทิตย์

5. รายการ "รักษ์สิ่งแวดล้อม" ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 เวลา 19.00-19.30 น. วันวันเสาร์-อาทิตย์

6. รายการ "โลกสลบสี" ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 5 เวลา 22.05-22.35 น. ทุกวันจันทร์

จะเห็นได้ว่าการให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีหน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชนให้ความสนใจและมีแนวโน้มจะเผยแพร่ความรู้ด้านนี้เพิ่มมากขึ้น

จากแผนพัฒนาฯ เกษียณที่จังหวัดสงขลา กำหนดวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้ถึง 3 ข้อด้วยกัน โดยใช้โครงการที่ได้จัดขึ้นมาเป็นวิธีดำเนินงานในการให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบล เกษียณรวมทั้งที่รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แรงค์ให้ความรู้ เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยอาศัยสื่อเป็นตัวกลางในการถ่ายทอด ข่าวสารความรู้แก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง จะเห็นได้ว่ากระบวนการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการสื่อสารมีความสอดคล้องสัมพันธ์ และยังมีส่วนในการเกื้อหนุนและส่งเสริมซึ่งกันและกันอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การสื่อสารในชุมชนแต่ละชุมชน จะมีรูปแบบการกระจายข่าวสารความรู้เพื่อกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งได้แก่ การเผยแพร่ความรู้ ทักษะและข่าวสารความรู้แตกต่างกันไปตามสภาพของชุมชน

ดังนั้น จึงมีนักวิจัยได้ทำการศึกษา เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้สื่อมวลชนและสื่อบุคคลในการให้ความรู้ด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ไมตรี เจริญสิน (2511) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์รายวันในการให้การศึกษาอกระบบของเยาวชน สรุปได้ว่าหนังสือพิมพ์ให้การศึกษาอกระบบโรงเรียนกับเยาวชนที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร หนังสือพิมพ์ให้ความรู้ด้านวิชาการน้อย และพบว่า หนังสือพิมพ์สยามรัฐให้การศึกษาอกระบบโรงเรียนในรูปของ ข่าว บทความ วิจารณ์ทางการเมือง การปกครองมากที่สุด หนังสือเดลินิวส์มีเนื้อหาสารคดีวิชาการในปริมาณมากที่สุด

สุวรรณ บัวทวน (2514) ได้ศึกษาการยอมรับของใหม่และลักษณะการยอมรับของชาวนาในจังหวัดขอนแก่น พบว่า แหล่งข่าวที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับของใหม่ที่สำคัญที่สุดคือ สื่อบุคคล ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและผู้นำในชุมชน นอกจากนั้นเพื่อนบ้านเป็นแหล่งให้ข่าวสารที่สำคัญแก่ชาวนา

มณฑิรา โลหพันธ์วงศ์ (2524) ศึกษารูปแบบของการสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบ และการปฏิบัติในการวางแผนครอบครัวของสตรีที่มารับบริการวางแผนครอบครัวที่โรงพยาบาลของรัฐ ในกรุงเทพมหานคร พบว่า สตรีส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารจากบุคคลร้อยละ 41.2 จากสื่อมวลชนร้อยละ 13.4 และจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลร้อยละ 39.2

มันธนา หิมกร (2524) ศึกษาการแพร่กระจายข่าวสารสาธารณสุขในระดับหมู่บ้าน เพื่อการพัฒนาสาธารณสุขมูลฐาน : ศึกษาเฉพาะกรณีการให้ภูมิคุ้มกันโรคในเขตอำเภอ

โนนไทย จังหวัดนครราชสีมา พบว่าสื่อบุคคลมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัยในเรื่องการสร้างภูมิคุ้มกันโรค

สมมิตร โชติแก้ว (2524) ศึกษาพฤติกรรมการรับฟังวิทยุกระจายเสียงและความต้องการรายการวิทยุเพื่อการศึกษาจากระบบโรงเรียนของประชาชนในเขตเมืองและชนบท จังหวัดพิษณุโลก พบว่า

ประชาชนในเขตเมืองส่วนใหญ่เลือกฟังรายการวิทยุ โดยหมุนหาคลื่นไปเรื่อย ๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อติดตามข่าวสารรับฟังวิทยุในขณะที่ทำงานอื่นไปด้วย ชอบฟังเพลงไทยสากลละครวิทยุ ข่าวการเมืองและการศึกษา ส่วนใหญ่ต้องการเนื้อหาเกี่ยวกับกฎหมาย การทำอาหารและขนม ความเคลื่อนไหวของราคาสินค้า การสหกรณ์ การใช้จ่าย หลักโภชนาการ การให้บริการของรัฐ ต้องการให้ออกรายการที่สนใจครั้งละประมาณ 1 ชั่วโมง ชอบผู้ดำเนินรายการเป็นชายวัยกลางคน พูดคุยเป็นกันเอง พูดมีสาระและมีอารมณ์ขัน

พจนานถ ชัยอุยर्थ (2528:62-66) ได้ทำการศึกษาถึงพฤติกรรมการรับข่าวสารทางราชการของชาวบ้านตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองจังหวัดสงขลา ก่อนที่จะมีการเปิดใช้สะพานติณสูลานนท์ พบว่า

1. การรับข่าวสารของชาวบ้านในช่วงเช้าของวันธรรมดาเวลา 06.00-09.00 น. ชาวบ้านชอบฟังวิทยุมากที่สุดถึงจำนวนร้อยละ 50
2. การรับข่าวสารของชาวบ้านในช่วงเย็นของวันธรรมดาเวลา 18.00-22.00 น. ชาวบ้านชอบคุยกับเพื่อนบ้านมากที่สุดถึงจำนวนร้อยละ 28 รองลงมา ก็เป็นการอ่านหนังสือพิมพ์ และฟังวิทยุถึงร้อยละ 26
3. การรับข่าวสารของชาวบ้านในวันหยุดสรุปได้ว่า ชาวบ้านชอบฟังวิทยุตลอดทั้งวันในวันหยุด รองลงมาได้แก่การดูโทรทัศน์ รองลงมาอีกได้แก่ การฟังวิทยุและดูโทรทัศน์ ส่วนการดูภาพยนตร์จะเป็นอันดับสุดท้าย
4. การสังสรรค์กับเพื่อนบ้านประจำวัน ชาวบ้านชอบพบปะสังสรรค์กันมากที่สุดในช่วงเวลา 11.00-13.00 น. คิดเป็นร้อยละ 34

5. การรับฟังวิทยุกระจายเสียงประจำวันของชาวบ้านพบว่า ชาวบ้านชอบฟังวิทยุมากที่สุดในช่วงเช้าคือ ร้อยละ 38

6. การดูโทรทัศน์ประจำวันของชาวบ้าน ชาวบ้านชอบดูโทรทัศน์ในเวลาค่ำ (เวลา 19.00-21.00น.) มากที่สุดคือ มีจำนวนถึงร้อยละ 58

7. การอ่านหนังสือพิมพ์ของชาวบ้าน พบว่า ชาวบ้านชอบอ่านหนังสือพิมพ์กันมากในช่วงเวลากลางวัน (เวลา 11.00-13.00 น.) คิดเป็นร้อยละ 26

8. การรับข่าวสารทางราชการของชาวบ้าน พบว่าส่วนมากได้รับข่าวสารมาจากสื่อมวลชนประเภทวิทยุ ยกเว้นข่าวสารทางราชการเกี่ยวกับเรื่องกำหนดอายุของการทำบัตรประชาชนเมื่อครบอายุ 15 ปีบริบูรณ์ของชาวบ้าน ส่วนมากทราบข่าวมาจาก ครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าอาวาส

9. สื่อมวลชนที่ชาวบ้านนิยมและชอบใช้มากที่สุดในระดับ พบว่าสื่อมวลชนประเภทวิทยุ ชาวบ้านนิยมใช้เป็นอันดับที่ 1 อันดับที่ 2 ได้แก่ โทรทัศน์ อันดับที่ 3 ได้แก่ หนังสือพิมพ์ และอันดับสุดท้ายได้แก่ภาพยนตร์ ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสังเกตการเผยแพร่ข่าวสารทางราชการไปสู่ชนบทควรใช้สื่อมวลชนประเภทวิทยุ เพราะชาวบ้านจะสามารถรับข่าวสารได้เร็วที่สุด

รุจิร ภู่อาระ (รวมบทความการศึกษานอกโรงเรียน เล่ม 5, 2529) ศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อการศึกษานอกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครพบว่า สื่อมวลชนทั้งวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์สามารถจะนำมาใช้ทางการศึกษานอกโรงเรียนได้เป็นอย่างดี วิทยุเป็นสื่อที่มีผู้รับฟังมากที่สุด รองลงมาได้แก่ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ตามลำดับ

วีรฉัตร สุบัญญัติ (2533) ศึกษาการเผยแพร่ความรู้การรับความรู้ การตอบสนองความต้องการและการนำความรู้ทางด้านคหกรรมศาสตร์ขั้นมูลฐานไปใช้ในชีวิตประจำวันของสตรีในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า สตรีที่ได้รับการเผยแพร่ได้รับความรู้ ส่วนใหญ่ได้รับความรู้เกี่ยวกับอาหารและโภชนาการจากสื่อบุคคลด้วยวิธีการบอกกล่าวให้ข่าวสารประเภทความรู้ในลักษณะของการพูดคุยหรือสนทนา แต่ผู้ที่สตรีส่วนใหญ่ไปขอความรู้ทางด้านคหกรรมศาสตร์บ่อยที่สุดคือ ผู้สื่อข่าวสารานุกรมสุขและอาสาสมัครสาธารณสุข

2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

อารีย์ สังข์พันธ์ (2523) ได้ทำการวิจัย เรื่องการใช้โสตทัศนูปกรณ์ในโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พบว่า หน่วยงานส่วนใหญ่ใช้โสตทัศนูปกรณ์ในการเผยแพร่ข่าวสาร และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับกลางคือ รูปภาพ หนังสือพิมพ์ วารสาร สไลด์ รายการวิทยุ การจัดนิทรรศการ และการบรรยาย

บุญรับ ศักดิ์มณี (2524) ได้ทำการวิเคราะห์ข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ที่ตีพิมพ์ในกรุงเทพมหานครช่วงเดือนพฤษภาคม 2522 ถึงเดือนตุลาคม 2522 โดยทำการศึกษาจากหนังสือพิมพ์รายวันรวม 12 ชื่อ จำนวน 2,208 ฉบับ พบว่า หนังสือพิมพ์ข่าวพาณิชย์ เสนอข่าวทางด้านสิ่งแวดล้อมมีปริมาณมากที่สุด คือ ร้อยละ 17.89 ของปริมาณข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมที่หนังสือพิมพ์ทุกชื่อเสนอ หนังสือพิมพ์ไทยเสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมมีปริมาณน้อยที่สุด คือร้อยละ 1.57 ของปริมาณข่าวที่หนังสือพิมพ์ทุกชื่อเสนอ ในแง่ของค่าเฉลี่ย การเสนอข่าวทางด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เสนอข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยของความถี่สูงสุดคือ 19 ครั้งต่อเดือน

นนทลี วิษณุพันธุ์ (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร" พบว่า นักเรียนทั้งเพศหญิงและเพศชายมีเจตคติที่ต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ นักเรียนในโปรแกรมวิทยาศาสตร์ จะมีเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ดีกว่านักเรียนในโปรแกรมอื่น ๆ อันเนื่องมาจากการเรียนการสอนในเนื้อหาสิ่งแวดล้อมมีมากกว่านักเรียนในโปรแกรมอื่น ๆ

นฤมล ศรีสว่าง (2532) ได้ทำการวิจัย เรื่องการศึกษาปริมาณและปัญหาการนำเสนอข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ในหนังสือพิมพ์รายวัน พบว่าในการเสนอข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาตินั้น ประเภทเนื้อหาที่หนังสือพิมพ์ เสนอมากที่สุด ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้-สัตว์ป่า หนังสือพิมพ์ซึ่งเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด รวมทั้งให้ เนื้อที่ เสนอข่าวมากที่สุด คือ หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ส่วนแหล่งที่มาของข่าวสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาตินั้น ส่วนใหญ่มาจากหน่วยงานของรัฐที่มีขอบข่ายงานของรัฐที่เกี่ยวข้องทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และยังพบว่าหนังสือพิมพ์รายวันประเภทคุณภาพมีการเสนอข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเป็นปริมาณเนื้อที่สูงกว่าหนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยมและประเภทกึ่งคุณภาพ กึ่งประชานิยม

มันส์ สุวรรณ (2531) ได้ทำการวิจัย เรื่องการให้ความรู้ความเข้าใจระดับตำบล ในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่าน สรุปได้ว่า

1. ประชาชนโดยทั่วไปมีความรู้พื้นฐาน เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและความสำเร็จของทรัพยากรธรรมชาติต่อการดำรงชีวิตค่อนข้างดี มีความตระหนักในปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในท้องถิ่นและมีความพร้อมสูง ในการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ปัญหา

2. โครงข่ายและลักษณะทางสังคมไม่มีความสลับซับซ้อนประชาชนส่วนใหญ่ให้ความเคารพนับถือ ปรึกษาหารือและขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้านของตนเอง

3. แม้จะมีสื่อประเภทต่าง ๆ ค่อนข้างจำกัด แต่สื่อที่ปรากฏก็มีศักยภาพค่อนข้างสูงในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหอกระจายข่าว วิทยุและโทรทัศน์

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า การสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในชุมชนในการให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในแต่ละชุมชนประชาชนจะมีวิธีการรับข่าวสาร ความรู้แตกต่างกันไป ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมฤทธิ์ผลในการสื่อสาร ซึ่ง ธนวัต บุญลือ (2528) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. กรอบประสบการณ์ หรือกรอบการอ้างอิง (Frame of Reference) กล่าวคือ ถ้าเป็นกลุ่มเดียวกัน ก็จะสื่อสารกันเข้าใจดี เพราะมีพื้นฐานประสบการณ์ร่วมกัน การสื่อสารในกลุ่มใหญ่ต้องเอาชนะความแตกต่างกันให้ได้ ดังนั้น ควรเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มด้วย

2. วัย ที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อการรับสื่อต่างกันด้วย เพราะอายุเป็นตัวกำหนดความแตกต่างเรื่องความคิด และพฤติกรรม นอกจากนี้อายุยังเป็นสิ่งกำหนดความแตกต่างในเรื่องความยากง่ายในการชักจูงใจด้วย

3. อาชีพ เป็นตัวกำหนดรายการข่าวสารที่เปิดรับ เช่น นักธุรกิจจะสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับการตลาด การซื้อขาย ในขณะที่ชาวไร่ ชาวนา จะสนใจรายการเพื่อการเกษตร การส่งเสริมความรู้ในด้านอาชีพ

4. เพศ จากการศึกษาวิจัย พบว่า เพศหญิงเป็นเพศที่ถูกชักจูงได้ง่ายกว่าเพศชาย แต่จะไม่มี ความแตกต่างกันเลย เมื่อมีการศึกษาสูงเทียบกัน และเพศหญิงมีอารมณ์ความรู้สึกไวกว่าเพศชาย และสนใจโครงการสวัสดิภาพสังคมเพื่อความอยู่ดีกินดีของเพื่อนมนุษย์มากกว่าเพื่อผลทางการเมือง

5. การศึกษา ปริมาณและบทบาทของการศึกษามีผลต่อการตอบสนองต่อเนื้อหาข่าวสารแตกต่างกัน คือ ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าจะถูกโน้มน้าวจิตใจได้ยากกว่า มีความมั่นคง ความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมที่มีเหตุผลมากกว่าผู้ไม่มีการศึกษาหรือการศึกษาต่ำ

6. สมาชิกกลุ่ม การเป็นกลุ่มหรือสถานภาพทางสังคมที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อการแสดงออกต่อเนื้อหา ข่าวสารแตกต่างกัน เป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสารและการรับเอาวิทยาการใหม่ ๆ มาใช้

7. ถิ่นที่อยู่อาศัย ลักษณะของชุมชนเป็นตัวกำหนดความเป็นไปได้ในการสื่อสารโดยผ่านสื่อต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นที่ต้องเลือกใช้สื่อที่มีอยู่หรือหาได้ในหมู่บ้านหรือท้องถิ่นนิยม จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของสื่อในการให้การศึกษาจากระบบโรงเรียน พฤติกรรมการรับฟังวิทยุกระจายเสียง และความต้องการรายการวิทยุเพื่อการศึกษาจากระบบโรงเรียน การใช้โสตทัศนอุปกรณ์ในโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การให้ความรู้ความเข้าใจในระดับตำบลในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รูปแบบของการสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติในการวางแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รูปแบบของการสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติในการวางแผนครอบครัวของสตรี การเผยแพร่ความรู้ การรับความรู้ การตอบสนองความต้องการและการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม สามารถสรุปได้ดังนี้

1. สื่อมวลชนที่ประชาชนและชาวตำบลเกาะยอนิยมใช้มากที่สุดคือ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ตามลำดับ
2. สื่อที่มีศักยภาพสูงในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ หอกระจายข่าว วิทยุ และโทรทัศน์
3. สื่อบุคคลจะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ถ้าสื่อบุคคลนั้นเกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ต้องการจะเผยแพร่โดยตรง
4. เพศชายและเพศหญิงมีเจตคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน
5. การเปิดรับข่าวสาร จะเป็นไปตามตัวแปร อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และถิ่นที่อยู่อาศัย

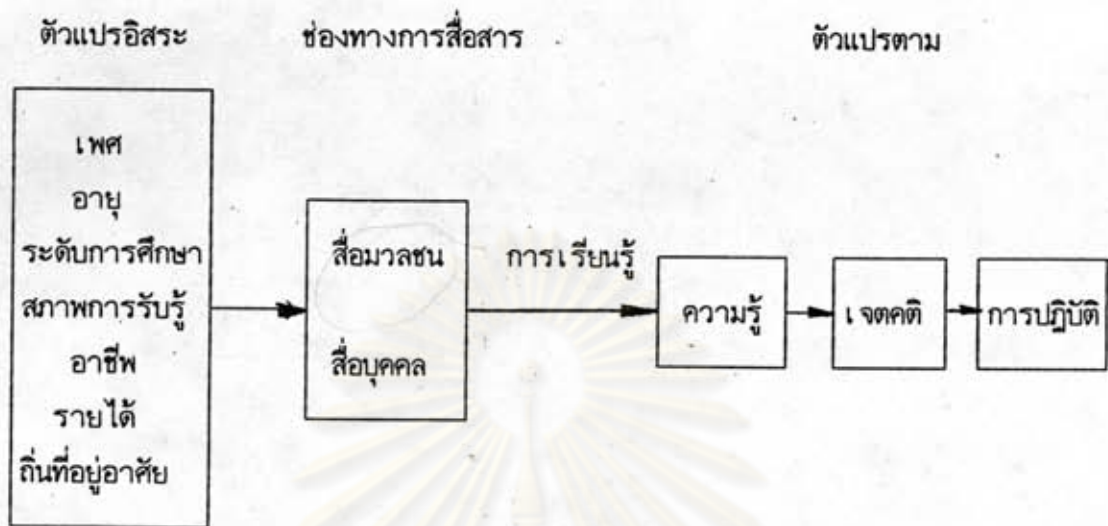
แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีผู้ใดศึกษาถึงวิธีการรับข่าวสาร ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติว่า วิธีการใดที่ประชาชนนิยมใช้ในการรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพของความรู้และเจตคติ ตลอดจนการนำไปปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางด้านครอบครัวและการงานอาชีพ

กรอบความคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ กรอบความคิดในการวิจัยครั้งนี้จากทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ขึ้น สรุปเป็นกรอบความคิดได้ตามแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2
กรอบความคิดการวิจัย

จากขั้นตอนการรับสารตามทฤษฎีการเรียนรู้คือ เมื่อมีสิ่งเร้ามาเข้าอินทรีย์ประสาทก็จะตื่นตัวเกิดการรับสัมผัส (Sensation) แล้วส่งกระแสสัมผัสไปยังระบบประสาทส่วนกลางที่สมอง ทำให้เกิดการแปลความหมายเรียกว่าการรับรู้ (Perception) แล้วส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามทฤษฎีการเรียนรู้ของเลวิน (Kurit Lewin) กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปร่างของประสบการณ์ที่ผ่านมา เมื่อเกิดการเรียนรู้และมีประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น ทำให้เกิดเจตคติ (Attitude) ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันได้แก่ การกระทำความคิด ทศนคติของแต่ละบุคคล และสามารถตัดสินใจนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ แต่ปริมาณการรับความรู้ของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกัน ซึ่งมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องตามแนวคิดของ เมลวิลล์ เอล เดอโพล (Melvin L. De Fleur) เกิดจากความแตกต่างระหว่างบุคคลเกิดจากการเลี้ยงดูสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน ลักษณะโครงสร้างทางบุคลิกภาพ ประเภททางสังคม ลักษณะพื้นฐาน เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ หรือกลุ่มเดียวกัน ความสัมพันธ์ทางสังคม และบรรทัดฐานทางสังคม เช่น ค่านิยมเดียวกัน จึงจะนำผลมาสู่การรับข่าวสารข้อมูล และนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ